Poezia lui Eugen Cioclea între antilirism și anticalofilie

Maria-Lucia RUSU

Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu, Facultatea de Litere și Arte
"Lucian Blaga" University of Sibiu, Faculty of Letters and Arts
Personal e-mail: marialucia_03@yahoo.com

Eugen Cioclea's Poetry between Anti-Lyricism and Anti-Kalophilia

In referring to the poetry of the „generation in blue jeans," I signaled the detachment from the excessive primacy of modernism by which the change of paradigm will be produced. In turning away from the Bessarabian project of rehabilitating the aesthetics, which was specific to the '70es years of this past century, the poets of the '80es years of this past century have lost thei air of „freshness and adolescent ingenuity," while putting on again the robe of „epigones." As a consequence, the life fascination (unknown, mysterious) is replaced by the fascination of death (known), and the sensation of the open gives up in front of the terror of the sensation of the closed. In the game are involved poets who begin from the annihilating zero and come back to it again. There are road which are lost in nowhere and nevermore, since the world is demythicized, desecralized and without sanguineness; in a word, without ontogeny. From the cavaliers of the sad figure, the poets become cavaliers of their own death, while histrionically putting on the mortuary mask. There they leave an ambiguous space through which the gesture may seem sincere, and a picture, also, of the self-portrait is made by respecting the figure from the mirror and, at the same time, thickened, caricatured, artifactitious. Eugen Cioclea is a representative of the Bessarabian „generation 80", with all its authenticism and biographicism.The poetry of Eugen Cioclea falls between anti-lyricism and anti-kalophilia.

Keywords: Eugen Cioclea, generation '80, Bessarabian literature, poetic discourses, postmodernism, imaginary

Discutat pe pragul dintre generații, Eugen Cioclea[1], prezent în antologia *Portret de grup* a lui Eugen Lungu, rămâne în sfera experimentalismului optzecist, ca decan de vârstă al „generației în blugi" de peste Prut și ca înaintemergător al autenticismului și biografismului optzecist. Al. Cistelecan descria acest tip de poezie ca fiind unul direct-angajat în „interogația existențială, imediată și crudă"[2].

Formula propusă de Mihai Cimpoi, prin care Eugen Cioclea este considerat un descendent din „democratismul expresionist al poeziei șaizeciste ruse", este doar parțial confirmată de poezia profesată de acesta, fapt vizibil, mai cu seamă, în volumul *Antologic* (2014).

Alături de Emilian Galaicu-Păun, Eugen Cioclea constituie un reper al schimbărilor de registru în lirica basarabeană, fapt ce îl recomandă ca pionier al unei formule singular-estetice și constructor al unei viziuni fragmentare asupra lumii. Spontaneitatea, remarcată ca o constantă a poeziei sale, îl confirmă atât ca tardo-modernist, cât și în postura de novator, în spiritul formulei regăsite în tipul de poezie propulsată, în anii 70, de Mircea A. Dinescu.

În prefața la volumul *Numitorul comun* (1988),

Eugen Lungu decupa elementul de noutate stilistică și tematică, transbordat în poezia basarabeană odată cu „lirica numitorului comun" a poeziei lui Eugen Cioclea, în aparență una ludică, gratuită, în profunzime, însă, de o gravitate și un dramatism inconfundabile. S-a vorbit despre teribilismul, eruptivitatea, confesiunea ardentă, încercându-se o alipire de „modelul Labiș", prin atitudinea poetică, în primul rând. Stilistic, tematic, retoric, „metafora numitorului comun", în poezie, sugerează faptul că identificarea raportului dintre eul poetic și starea lui de integralitate nu poate fi redusă la suma părților componente.

Alexandru Burlacu opina că acest „numitor comun" se stabilește între eul poetic și lumea înconjurătoare printr-un sistem de imagini coerent articulate. Evident, nu putem exclude nicio raportare ironică la gestica, ritualurile și convențiie poeziei moderniste de inspirație românească, având ca modele pe Nichita Stănescu, Marin Sorescu și alții. Prin această sintagmă se confirmă prezența limbajului tranzitiv, translucid, demetaforizat în contrareplică la poezia arcadică, profund metaforizantă. Al. Mușina vorbea în această direcție de abordare ca despre un nou tip de avangardism, al expansiunii unei „poezii cu ușa spartă", cu liber acces la cotidian, la „noul antropomorfism", biografism și autenticism.

Mai apropiat de registrul poeziei tranzitive, Emilian Galaicu-Păun insistă asupra autenticității „complexului Iuda", recunoscut în premieră absolută, prin mijlocirea poemului „Evanghelie de la Iuda".

Luând în discuție tipurile de poezie, Emilian Galaicu-Păun sublinează timpul vorbirii „directe", ca formulă de implicare a cititorului în partitura poetică, ceea ce conferă o inconfundabilă integrare prin „cooperare lectorială". Oricum, acest tip de poezie diferă substanțial de modelul la care aspira critica tradiționalistă, prudentă în ceea ce privește reflexele poeziei ruse, de stradă.

Tentativelor de a-l aronda boemei, ilustrate, în plan românesc, de Emil Brumaru, îi sunt anexate stilistica eliberată de constrângeri, predispusă căderii libere și „decăderii" facilitate de boemă. Modelul instituit este cel al „midas"-ului poezesc, capabil să transforme într-o „altă poezie" tot ceea ce se-atinge de fruntea Poetului-boem; de aici concluzia că aurul poetic „made in URSS" este superior ca aliaj și karate modelului de care a fost atașat Mircea Dinescu.

Poezia lui Eugen Cioclea, ca asumare dublă, evadare din modelul sovietic și cel tradiționalist, nu poate fi corect decodificată decât prin așezarea ei în cutia de rezonanță a celor două spații culturale de referință: cel românesc de pe ambele maluri ale Prutului, și celălalt, „made in URSS". Interesat de felul în care „reflecția" și „iconoclastia" se constituie în osaturile poeziei lui Eugen Cioclea, Nicolae Leahu insistă asupra decanonizării modelului festivist, de factură sovietică.

Acest demers, vizând schimbarea de paradigmă pentru care va opta Eugen Cioclea, se fundamentează pe recursul la o poezie cu o tematică diferită, contrariată de orizontul spiritului „puritan", cultivat de literatura cu temă/tentă morală comunistă.

Poemele „trăznite" ale lui Eugen Cioclea sunt dependente tematic, stilistic, retoric de experiențe estetice ireverențioase, în varianta pop a noii poezii angajate într-un limbaj „buf", susținut de o stilistică suficient de elastică, ale cărei plase să reziste salturilor etice și estetice ale poeziei lui Eugen Cioclea.

Poemele cu „ușa spartă în realitate" sunt generate de relativizarea estetică, prin referire la registrul ludic, parodic, ironic, în general:

„Poezia lui Eugen CIOCLEA/ este o poezie declarativă./ El vă face declarații de iubire din mers./ El crede că, dacă orice lucru și faptă/ poartă un nume,/ lor trebuie să li se spună pe nume,/ or, poezia/ nu e o stare de leșin,/ nu e un stres./ El nu are când aștepta inspirația,/ fiindcă aceasta/ degrabă cărăbănindu-se/ ca să se deie în scrânciob/ în grădina din spatele unei clinici/ de psihiatrie,/ fericită mereu ca un purice,/ îi trimite bezele cu sacul/ sau doze enorme de/ barbiturice./ Ușă spartă în realitate,/ el, care se mai învârte și astăzi/ prin aburul mămăligii dintr/ un cămin/ de matematicieni,/ a descoperit șirul de cuvinte/ al limbii materne/ ca pe un imn convergent,/ transformarea în liră a semnului integral,/ cât și izbitoarea noastră, a tuturor,/ comună asemănare/ cu i-ul acestui √ – 1 frumos/ radical./ El vine hotărât să vă spună/ ceea ce n-a apucat să audă/ de la fiecare din voi,/ el vi se uită lacom în gură/ ca la o podoabă de măr/ și chiar mușcă din măr/ și își marchează poemele:/ Made in URSS." („La persoana a treia[3]").

Nicolae Leahu insistă asupra efectului produs în fizionomia și fiziologia liricii moldovenești, odată cu relativizarea „meterezelor declarativismului de lemn", parodierea anxietății și a „profunzimii ermetice" a discursului poetic modernist.

Masca omului sucit și „clăpăug", preocupat de efectele canonizării moderniste la care apelează Eugen Cioclea, îi permite să mimeze suceala poetică, în varianta lui Sorescu și Dinescu:

„Patria țării – iată poezia/ ce-i, să lucrăm/ în miezul ei egali./ N-am încotro și-accept democrația/ cuvintelor. Aproape geniali,/ toți în comun,/ când ne vedem de treabă,/ suntem un pic mai mult decât frumoși,/ eternității câte o silabă/ adăugându-i,/ generoși./ Vă spun pe șleau ce cred și ce mă doare./ (N-am nicio rudă printre diplomați!)/ Acreditat de frunza căzătoare,/ scriu reportaje lungi,/ de pe urlați./ Și nu-mi prea pasă că-mi arată limba/ succesul infantil al nu știu cui - / eu, chiar de-aș vrea, nu pot să cânt cu drâmba,/ doar ca să gâdil bronzul din statui./ Timpul, oricum,/ pe nimeni nu iartă./ Nu ține umbră niciun cozonac./ Cu capul sus și dezgolit, în artă/ să intri ca în streang./ Ai început?/ Noroc."[4] („Matrice").

Acest „joc de-a literatura serioasă" este menit să

relativizeze canonul și să deschidă un spațiu de manevră poeziei biografiste, implicate în ceea ce Nicolae Leahu considera drept „carnagiu" al eului.

Volumul *Dați totul la o parte să văd* este ilustrativ în ceea ce privește complicarea metapoemului, în ipostazierea orgolioasă a eului, reașezat ironic „pe ultima treaptă a evoluției formelor poeticității"[5]:

„În perioada mai mică/ de 0.000000003335640952 secunde/ vine iluminarea./ Din ce-ai priceput/ poți să bâlbâi aproape nimic./ Arthur Rimbaud amețit de poeme/ s-a aciuat en Enfer/ săltându-și dosul sălbatic/ în preajmă (avea/ vreun amic?)./ Dați totul la o parte să văd îngăduința/ marelui șef pe lumina care o năruie fără contor./ Locuiesc într-o zonă unde și viața/ este cu plată,/ iar asta, până la urmă,/ mă cam belește/ obositor./ Relativitatea face limbrici/ în mâncarea cantinei./ Heisenberg parcă-mi intră din nou, strâmb,/ ca o plasmă,/ în minte./ Dar s e n s u l de unde sosește/ pe limbă degrabă?/ Sunt prototipul care-l cunoaște/ și poate să-l spună și-l spune/ și chiar îl pune să umble/ pe incerta/ tarabă.[6]" („Mal").

Prin recurgerea la formulele ironiei, ludicului, parodiei, se instaurează un text poetic temperamental, construit în ritmul pseudo-grav al prozaismului existențial și biografismului, teoretizate și implicate scriptural în poetica realului:

„Poetul s-a îmbătat./ E praf. E clei./ Abia de se mai ține/ pe picioare,/ dar, cât mai poate împărți/ „la trei",/ sprijinul său e clasa/ muncitoare![7]" („Realismul socialist").

De altfel, niciunul dintre criticii interesați de soarta experiențelor poetice optzeciste - de la Al. Mușina, Caius Dobrescu, Al. Cistelecan, N. Danilov, Daniel Cristea-Enache ș.a. -, nu a rămas indiferent la dublul impact al acestei poezii. Al. Cistelecan îl așeza strategic în vârful generației optzeci, ca element inaugural regăsit în opțiunea pentru o poezie în care „grația" este deturnată în deriziune, iar „sintaxa", complicată în „exasperare morală" :

„poet al furorii, Eugen Cioclea iese decis din ritualitatea rostirii și din festivitatea imaginativă, inaugurând un limbaj abrupt, vitriolant și acustic. Dacă el dă tonul generației, e limpede că, în vocalizele mâniei, nu-l prea acompaniază nimeni"[8].

Există voci (Mihai Iovănel[9]) care văd în poezia lui Eugen Cioclea un vârf de lance, cu destinație politică; lucru demn de reținut. Versurile folosite în ilustrare de exegeții lui Eugen Cioclea trimit spre recuzita imagistic lexicală, încordată într-o „voce orgolioasă". Reținem timbrul ei cochetând cu „megalomania" imperială, similară ca opțiune liricii psihonarative, ironico-absurde, în stilul lui Vintilă Ivănceanu, Bob Dylan sau cel al lui Vladimir Vîsoțki. O probează poemul „Iaca" prin care se confirmă coordonata politică mai sus amintită:

„Ar trebui/ să se-ntâmple ceva./ Aștept rațiunea coioasă./ Adevărul să fie trântit pe podea –/ altfel este/ o farsă./ Buclucul vine neașteptat./ Pacea mă scoate din balamale./ Pentru 1000 de dolari Costică Munteanu/ ar vinde orice partid./ El are principii/ orale./ Mă-năduşă scârba de somități./ Detergentul e unica artă./ Pentr-un trabuc pot să-ți torn și-o idee/ cărnoasă;/ trecutul ne pupă/ îndată.[10]" („Iaca").

Daniel Cristea-Enache[11] sintetizează refuzul rețetelor și al traseelor prestabilite, printr-un gest de opoziție față de modelul reactiv al epocii, confirmat în cazul lui Eugen Cioclea de o poezie străină de avantajele rolului și ale „rostului ștampilat" (recte: aprobat). Daniel Cristea-Enache vede într-un poem ca „Rima" un produs „al simplei digitații" care îl „atrage" pe Eugen Cioclea spre „rețeta celui de-al doilea Păunescu, într-o discursivitate reglată artificial și retoric, pe temele știute și vehiculate până la saturație. Dar ceva mai profund și mai puternic decât dorința de succes la public prin poezie: pentru lirica sa, nu a altora, cu obsesii personale, nu naționale ori comunitare."[12]

Note:

1. Volume de versuri: *Numitorul comun*, Editura Literatura Artistică, Chișinău, 1988; *Alte dimensiuni*, Editura Hyperion, Chișinău, 1991; *Dați totul la o parte ca să văd*, Editura Cartier, Chișinău, 2001; *Antologic*, Editura Cartier, Chișinău, 2014.
2. Eugen Lungu, *Portret de grup. După 20 de ani*. Antologie. Selecție și studiu introductiv, Editura Cartier, Chișinău, 2015, p. 11.
3. Eugen Cioclea, *Antologic*, Editura Cartier, Chișinău, 2014, p. 7.
4. Eugen Cioclea, *Ibidem*, p. 25.
5. Nicolae Leahu, „Reflecție și iconoclastie în poezia lui Eugen Cioclea " în Revista „Semn", nr. 3, 4, Chișinău, 2002, reprodus în *Eugen Cioclea în dioptria criticii și studiilor literare*, Editura Biblioteca Municipală „B.P.Hasdeu", Chișinău, 2015, pp. 53-57.
6. Eugen Cioclea, *Antologic*, Editura Cartier, Chișinău, 2014, p. 147.
7. Eugen Cioclea, *Ibidem*, p. 117.
8. „Antologia pe ață", în Revista „Vatra", nr. 3, 1996, reprodus în *Eugen Cioclea în dioptria criticii și studiilor literare*, Editura Biblioteca Municipală „B.P.Hasdeu", Chișinău, 2015, p. 66.
9. „Poezia lui Eugen Cioclea", în Revista „Cultura", nr. 490/ 23 octombrie 2014.
10. Eugen Cioclea, *Antologic*, Editura Cartier, Chișinău, 2014, p. 148.
11. Daniel Cristea-Enache, „Poetul și responsabilul de ștampilă", în „Observatorul cultural", nr. 732/ 25 iulie 2014, reprodus în *Eugen Cioclea în Dioptria criticii și studiilor literare*, Editura Biblioteca Municipală „B.P.Hasdeu", Chișinău, 2015, p. 67.

12. *Ibidem*.

Bibliography:

Literatura primară (Antologii și volume)

Cioclea, Eugen, *Alte dimensiuni* / *Other dimensions,* Editura Hyperion,/ Hyperion Publishing House, Chișinău, 1991.

Cioclea, Eugen, *Antologic,* Editura Cartier, / *Anthological,* Cartier Publishing House, Chișinău, 2014.

Cioclea, Eugen, *Dați totul la o parte ca să văd,* Editura Cartier, / *Put everything to one side so that I can see*, Cartier Publishing House, Chișinău, 2001.

Cioclea, Eugen, *Numitorul comun*, Editura Literatura Artistică, / *The common denominator*, Artistic literature Publishing House, Chișinău, 1988.

Leahu, Nicolae, *Poezie (Colecție de antologii,Literatura din Basarabia în secolul XX)*, Editura ARC, / *Poetry (Collection of Anthologies, Literature from Bessarabia in the 20th Century)*, ARC, Chișinău, 2004.

Lungu, Eugen (coord.), *Portret de grup. O altă imagine a poeziei basarabene*. Antologie a poeziei generației optzeci. Selecție (în colaborare) și studiu introductive, Editura Arc, Chișinău, 1995; reed. *Portret de grup. După 20 de ani*. Antologie. Selecție și studiu introductive, Editura Cartier, / *Group portrait. Another image of Basarabian poetry. Anthology of poetry of the eighteenth generation. Selection (collaborative) and introductory stud*, Arc *Publishing House*, Chișinău, 1995; reed. Group portrait. After 20 years. Anthology. Selection and introductory study, Cartier Publishing House Chișinău, 2015.

Referințe critice generale (selectiv):

Călinescu, Matei *Cinci fețe ale modernității*, (1977), Editura Univers, București, 1985, (trad.), Ediția I; Ediția II revăzută și adăugită, Editura Polirom, / *Five faces of modernity, (1977*), Universe Publishing House, Bucharest, 1985, (trad.), Edition I; Second Edition Revised and Added, Polirom Publishing House, Iași, 2005.

Cărtărescu, Mircea, *Postmodernismul românesc,* Editura Humanitas, / *Romanian Postmodernism,* Humanitas Publishing House, București, 1999.

Chiper, Grigore, *Poezia optzecistă basarabeană*, Iași, 2013, Editura Tipo Moldova / *The Bessarabian Poetry of the Generation 80,* Iasi, 2013, Tipo Moldova Publishing House.

Cimpoi, Mihai, *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, Editura Arc, / *An Open History of Romanian Literature in Bessarabia,* Arc Publishing House 1996.

Diaconu, Mircea A., *Biblioteca de poezie postbelică. Experiențe & existențe poetice (Studii, eseuri, cronici pasagere)* , Editura Universității Suceava, / *The post-war poetry library. Experiences & Poetic Existences (Studies, essays, passages),* University of Suceava Publishing House, 2016.

Iovănel, Mihai, „Poezia lui Eugen Cioclea", în Revista „Cultura", nr. 490/ 23 octombrie, / „Poetry by Eugen Cioclea", in the „Cultura" Magazine, no. 490/ 23 October, 2014.

Leahu, Nicolae, *Poezia generației ,80*, Editura Cartier / *Poetry of the 1980s,* Cartier Publishing House, Chișinău, 2015.

Manolache, Gheorghe, Regula lui doi (registre duale în developarea postmodernismului românesc), Editura Universității „Lucian Blaga" / *The second rule (dual registers in the development of Romanian postmodernism),* Publishing House University „Lucian Blaga", Sibiu, 2004.

Manolescu, Nicolae, *Literatura română postbelică – Lista lui Manoescu, I Poezia,* Editura Aula / *Romanian post-war literature - List of Manoescu, I Poetry,* Aula Publishing House, Brașov, (f.a.).

Mușina, Al. , *Poezia de după poezie-(ultimul deceniu*), Editura Cartier / *Poetry after poetry - (last decade),* Cartier Publishing House, 1999.

Mușina, Al. **,** *Poezia: teze, ipoteze, exploarări*, Editura Aula / *Poetry: theses, hypotheses, exploits,* Aula, Brașov, 2008.

Parpală Afană, Emilia, *Postmodernismul poetic românesc*, Editura Universitaria / *Romanian poetic postmodernism,* Universitaria Publishing House, Craiova, 2011.

Răileanu, Vitalie, *Eugen Cioclea în dioptria criticii și studiilor literare*, Editura Biblioteca Municipală „B.P.Hasdeu / *Eugen Cioclea in the dioptry of criticism and literary studies*, The Municipal Library „B.P.Hașdeu" Publishing House, Chișinău, 2015.

Simion, Eugen, Scriitori români de azi, IV, Editura Cartea Românească / *Romanian writers of today*, IV, Cartea Românească Publishing House, București, 1989.

Simuț, Ion, *Simptomele actualității literare*, Biblioteca Revista Familia / *Symptoms of literary actuality*, „Familia" Magazine Library, Oradea, 2007.

Țeposu, Radu G., *Istoria tragică & grotească a întunecatului deceniu literar nouă* (1993), Editura Eminescu, București, Ediția a II-a, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002, Ediția a III-a, Editura Cartea Românească / *Tragic & Grotesque History of the Dark New Literary Decade (1993),* Eminescu Publishing House, Bucharest, 2nd Edition, Dacia Publishing House, Cluj-Napoca, 2002, 3rd Edition, Cartea Românească Publishing House, 2006.